

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Wat zijn connotaties?	4
2. Waar zijn connotaties te vinden?	7
3. Waarom worden connotaties gebruikt?	14
4. Onderzoek	17
4.1 Onderzoeksvraag	17
4.2 Hypothese	17
4.3 Materiaal en methode	17
4.4 Resultaten	17
4.5 Conclusie en discussie	24
Nawoord	26
Bronnenlijst	27
Logboek	28
Bijlage I - NCR Handelsblad, 13-10-2014	30
Bijlage II – Volkskrant, 11-10-2014	31
Bijlage III – TC Tubantia, 13-10-2014	32
Bijlage IV – TC Tubantia, 03-12-2014	33
Bijlage V – Journalist Kees Versteegh	35
Bijlage VI – Test versie 1	37
Bijlage VII – Test versie 2	39

Voorwoord

De woorden *man* en *kerel* betekenen precies hetzelfde. Toch krijg je bij het woord *man* een positievere indruk dan bij *kerel*. Het woord *kerel* heeft een negatieve connotatie.

Maar wat zijn connotaties? Dat was de eerste vraag die bij ons opkwam toen we dit voor ons nog onbekende woord tegenkwamen. Inmiddels weten we dat met een connotatie de bijbetekenis van een woord bedoeld wordt, buiten de grondbetekenis van het woord. Om over te kunnen gaan op een onderzoek, hadden we eerst meer informatie over connotaties nodig. Deze verkregen informatie hebben we uitgewerkt door middel van de volgende deelvragen:

- Wat zijn connotaties?
- Waar zijn connotaties te vinden?
- Waarom worden connotaties gebruikt?

Nadat we deze vragen hadden opgesteld, bleef er nog maar één vraag over en dat is ook onze onderzoeksvraag:

- In hoeverre beïnvloeden connotaties de mening van de lezer?

Voor dit onderzoek hebben we leerlingen uit 5VWO en 6VWO twee artikelen voorgelegd; één artikel met veel connotaties en één artikel met weinig connotaties. Door middel van een bijbehorende vragenlijst hoopten we dat we een antwoord zouden krijgen op onze onderzoeksvraag. Dat antwoord is te lezen in paragraaf 4.5: de conclusie en discussie.

29 januari 2015

Isabelle Haverkort
Laurien ten Dam
Lisa Seyger

Notabene

Omgevingsfactoren bepalen de connotaties van woorden. Het wil dus niet zeggen dat ons gevoel bij een woord hetzelfde is als bij de lezer van dit werkstuk.

1. Wat zijn connotaties?

In dit hoofdstuk beschrijven we verschillende definities van connotaties. Het begrip is heel divers en heeft dus meerdere definities. Hieronder worden verscheidene definities gegeven, waarna we een conclusie zullen trekken.

'Bijgedachte bij een woord; bijbetekenis.'

[www.vandale.nl]

'Emotionele betekenis van een woord of woordgroep buiten de eigenlijke betekenis.'

[naar: www.woorden.org/woord/connotatie]

Het eerste citaat is volgens ons incompleet. In deze definitie is niet de emotionele betekenis meegenomen, terwijl het daar juist om gaat. Het tweede citaat geeft al wat meer informatie. Het is beknopt maar het geeft veel beter de kern weer dan het eerste citaat. Uiteindelijk vonden we onderstaande definitie in het Engels. Deze definitie is wat ons betreft volledig en is dus een betere dan de andere twee.

'Connotation refers to a meaning that is implied by a word apart from the thing which it describes explicitly. Words carry cultural and emotional associations or meanings in addition to their literal meanings or denotations. For instance, 'Wall Street' literally means a street situated in Lower Manhattan but connotatively it refers to 'wealth' and 'power'.

[naar: www.literaydevices.net/connotation]

Dit citaat geeft een volledige definitie van het begrip. Connotaties gaan dus over het onderliggende gevoel dat een woord met zich meebrengt. Dat onderliggende gevoel kan veroorzaakt worden door de standplaatsgebondenheid (*cultural and emotional associations*) en wordt niet veroorzaakt door de denotatie, oftewel de vaststaande literaire betekenis van een woord.

Een connotatie kan dus een positieve of een negatieve bijwerking hebben. Dit is ook wel uit te drukken in de woorden amelioratie en pejorisatie. Amelioratie is een woord met een gunstige connotatie (denk aan het Franse werkwoord *améliorer*, wat *verbeteren* betekent) en pejorisatie houdt in dat een woord een ongunstige connotatie heeft. Een voorbeeld:

1. Dagobert Duck is gierig.
2. Dagobert Duck is zuinig.

De woorden *gierig* en *zuinig* betekenen letterlijk allebei dat je niet snel geld uitgeeft, maar met de eerste zin geeft men de indruk dat Dagobert nooit geld geeft aan mensen en alles voor zichzelf bewaart. Het geeft een erg egoïstische indruk. Het zelfstandige naamwoord *gierig* is dus een pejorisatie. De tweede zin geeft de indruk dat Dagobert niet veel geld uitgeeft, spaart en goed op zijn geld let. Desondanks geeft het ons niet de indruk dat hij egoïstisch is, hij is alleen oplettend. Het zelfstandige naamwoord *zuinig* is dus een amelioratie.

Om nog duidelijker te maken hoe connotaties gebruikt kunnen worden, hebben we hieronder twee voorbeeldteksten neergezet. Deze zijn afkomstig uit de bachelor scriptie van Tineke Jansen (Faculteit der Letteren, Nederlandse Taal en Cultuur, Rijksuniversiteit Groningen) uit 2009 en zijn volgens ons een heel goed voorbeeld

van het gebruik van connotaties.

1. “De man in de kroeg”: Positief karakter, positief beschreven

In een kroeg in een plattelandsdorpje was het zoals gewoonlijk bomvol met gasten; die allemaal kwamen om een hapje te eten. Het was er een drukte van jewelste: kinderen renden tussen de tafels door, de gasten schreeuwden om het hardst om het lawaai te overstemmen. Niemand lette dan ook op een slanke man die de kroeg binnenkwam; hij had een vastberaden blik in zijn ogen. Zijn hele houding had iets mysterieus. Hij zag er krachtig en verzorgd uit. Kalm liep hij naar de barman en

bestelde wat te eten en te drinken. De barman nam de man nieuwsgierig op. “Een klein half uurtje geleden was hier nog een politieagent en hij had het over een donkere man met een grote hoed op. U voldoet precies aan die omschrijving. Heeft u soms nog iets bijzonders beleefd vanochtend?” vroeg de barman aan de vreemdeling toen hij hem een bord en een glas voorzette. “Niet in het bijzonder” antwoordde de man. Hij sneed heel nauwkeurig zijn vlees in stukken. En begon toen te eten en te drinken; hij at alles op in enkele minuten. Hij wierp zijn servet in de prullenbak en begon nu toch te vertellen: “Ik ben op doorreis, ziet u, en toen ik langs de rivier liep zag ik een klein meisje in het water vallen. En het is ieders burgerplicht om te helpen. Dus heb ik haar uit het water gehaald,” zei hij toch wat trots. “Daar had de agent het over inderdaad, maar u hoeft niet zo bescheiden te zijn, ik hoorde van hem dat u al eerder een gezin uit een brandend huis gered hebt,” zei de barman enigszins vragend. “Ja, dat klopt. Maar dat zou iedereen gedaan hebben. Mijn excuses dat ik dit gesprek onderbreek, maar ik moet nodig verder. Bedankt voor de lunch.” Hij keek nog eenmaal door de kroeg en leek iedereen te betoveren met zijn vastberaden blik en vertrok toen. Een bijzondere man.

2. “De man in de kroeg”: Positief karakter, negatief beschreven

In een kroeg in een plattelandsdorpje was het zoals gewoonlijk bomvol met gasten; die allemaal kwamen om een hapje te eten. Het was er een drukte van jewelste: kinderen renden tussen de tafels door, de gasten schreeuwden om het hardst om het lawaai te overstemmen. Niemand lette dan ook op een magere kerel die de kroeg binnenkwam; hij had een koppige blik in zijn ogen. Zijn hele houding had iets duisters. Hij zag eruit als een klerenkast en een ijdel tuit. Traag sjokte hij naar de barman en bestelde wat te eten en te drinken. De barman nam de kerel nieuwsgierig op. “Een klein half uurtje geleden was hier nog een politieagent en hij had het over een donkere man met een grote hoed op. U voldoet precies aan die omschrijving. Heeft u soms nog iets bijzonders beleefd vanochtend?” vroeg de barman aan de vreemdeling toen hij hem een bord en een glas voorzette. “Niet in het bijzonder,” antwoordde de kerel. Hij sneed heel pietluttig zijn vlees in stukken. En begon toen te vreten en te zuipen; hij vrat alles op in enkele minuten. Hij kwakte zijn servet in de prullenbak en begon nu toch te leuteren: “Ik ben op doorreis, ziet u, en toen ik langs de rivier liep zag ik een klein meisje in het water vallen. En het is ieders burgerplicht om te helpen. Dus heb ik haar uit het water gehaald,” zei hij toch wat zelfingenomen. “Daar had de agent het over inderdaad, maar u hoeft niet zo bescheiden te zijn, ik hoorde van hem dat u al eerder een gezin uit een brandend huis gered hebt,” zei de barman enigszins vragend. “Ja, dat klopt. Maar dat zou iedereen gedaan hebben. Mijn excuses dat ik dit gesprek onderbreek, maar ik moet nodig verder. Bedankt voor de lunch.” Hij loerde nog eenmaal door de kroeg en leek iedereen te beheksen met zijn verbeten blik en vertrok toen. Een rare man.

In de bovenstaande teksten zijn de onderstreepte woorden connotaties. In het eerste verhaal is een positief karakter van een man positief beschreven en in het tweede

verhaal is een positief karakter van een man negatief beschreven. In beide situaties gebeurt hetzelfde: een man komt een kroeg binnen en wordt aangesproken door de barman die hem te eten en te drinken geeft. Toch krijg je bij het eerste verhaal het idee dat de man een beter persoon is dan bij het tweede verhaal. Dat komt dus door het gebruik van negatievere connotaties in het tweede verhaal. Bijvoorbeeld: de woorden *man* en *kerel* betekenen letterlijk hetzelfde. Ze hebben dus dezelfde denotatie. Het woord *kerel*, echter, roept een negatiever gevoel op dan het woord *man*. Het woord *man* is wat netter dan *kerel*. In combinatie met de andere gebruikte connotaties, zoals *eten* tegenover *vreten*, *drinken* tegenover *zuipen* en *vertellen* tegenover *leuteren*, komt de hoofdpersoon in het tweede verhaal wat grover of boarser over dan de hoofdpersoon in het eerste verhaal. Waarschijnlijk kunnen schrijvers op deze manier de mening over een hoofdpersoon beïnvloeden. Het gebruik van connotaties is waarschijnlijk dus een manier om een bepaald gevoel mee te geven aan de lezer; het bepaalt de sfeer van het tekstfragment.

2. Waar zijn connotaties te vinden?

Nu duidelijk is wat een connotatie inhoudt, gaan we uitzoeken waar ze precies voorkomen. Een goed voorbeeld van een plek waar connotaties voorkomen is de krant. Daarom analyseren we in dit hoofdstuk diverse krantenartikelen om te kijken of journalisten gebruik maken van connotaties en wat dit voor invloed heeft op de lezer. Het is namelijk erg belangrijk om bewust te zijn van deze locaties, om teksten beter te kunnen interpreteren.

Maar connotaties komen op veel meer plekken voor. Denk maar aan boeken, waarin de schrijver voor bepaalde woorden kiest om een bepaald gevoel over te brengen, of om de personages op een bepaalde manier te beschrijven. Een ander belangrijk voorbeeld is reclame. Om een product aan te prijzen, gebruiken bedrijven woorden die zo positief mogelijk zijn om mensen over te halen om hun product te kopen. Omdat we al heel diep in kunnen gaan op connotaties in kranten, hebben we besloten om ons daartoe te beperken. In dit hoofdstuk laten we zien dat connotaties dagelijks in kranten te vinden zijn. In hoofdstuk 3 'Waarom worden connotaties gebruikt?' werken we de andere voorbeelden, die hierboven genoemd zijn, dieper uit, maar gaan we dus meer in op de redenen waarom connotaties daar gebruikt worden.

Kranten zijn de perfecte plek om connotaties aan te treffen. Kranten moeten op een objectieve manier informatie overbrengen, maar door bepaalde connotaties komt de politieke voorkeur van de krant naar voren (en wordt een tekst dus subjectiever). Kranten maken gebruik van verschillende soorten woordgroepen om nieuws over te brengen. We hanteren de volgende opbouw in deze paragraaf: allereerst een uitleg van het gebruik van connotaties in een titel. Vervolgens een uitleg van het gebruik van connotaties in een zin in een lopende tekst. Als laatste vergelijken we verschillende krantenartikelen met de kennis die opgedaan is uit de voorbeelden ervoor.

Connotaties in krantenkoppen

Als je kijkt naar de koppen boven een tekst, bestaat er een verschil in omschrijving: de één schrijft een volledige zin als kop, de ander schrijft een beknoptere zin (dus bijvoorbeeld zonder lidwoorden). De eindredacteur maakt de keuze voor de titel die het meest bij de tekst past. Een volledige zin boven een tekst komt minder sterk over dan een beknopte zin boven een tekst.

Hieronder een voorbeeld:

1. Moeder verdachte woest.
2. Moeder van de verdachte is furieus.

Het eerste voorbeeld is een perfecte weergave van een zeer beknopte zin. Hierdoor

komt het woord 'woest' bij de lezer goed binnen waardoor het de vraag oproept waarom de moeder van de verdachte woest is. Het tweede voorbeeld is uitgebreider en door de woordkeuze ook wat minder zwaar op te vatten. 'Furieus' klinkt beschaafder en heeft voor ons een minder negatieve connotatie (dit is ook een connotatie, er had ook 'positievere connotatie' kunnen staan!) dan 'woest'.

Connotaties in de tekst

Maar ook in de artikelen zelf staan woorden die een connotatie met zich meebrengen, de zogenaamde *loaded words* (= beladen woorden). Dit zijn woorden die sterke connotaties bij zich dragen met een emotionele lading buiten hun literaire betekenis. Deze worden zorgen ervoor dat een zin heftiger overkomt bij de lezer. Een voorbeeld:

1. De bevolking boven de evenaar is rijker dan de bevolking onder de evenaar.
2. De bevolking boven de evenaar is welvarender dan de bevolking onder de evenaar.

In de eerste zin zorgt het woord 'rijker' ervoor dat de lezers (in dit geval wij) aan geld en dure dingen denken ('het nieuwe geld'). Ook denk je hierdoor dat de mensen onder de evenaar geen geld hebben. In de tweede zin staat het woord 'welvarender' waardoor wij de indruk krijgen dat het gaat om geld maar ook om scholing, onderdak en medische verzorging. Het gaat dus meer om de voorzieningen die met het geld zijn ontstaan dan om de hoogte van de bankrekening. Het geeft een breder beeld en het komt ook positiever over.

Vergelijking van krantenartikelen

Hieronder de vergelijking tussen verschillende krantenartikelen. De volledige artikelen zijn te vinden als bijlage. In oktober 2014 kwam het nieuws binnen dat we een Koningsdag 'nieuwe stijl' krijgen in Nederland. Hierover hebben verschillende kranten een artikel gepubliceerd. Wij gaan deze artikelen analyseren met betrekking tot connotaties.

Artikel 1 – NRC Handelsblad – 'Toiletwerpen doen ze echt niet meer'

Stroming: liberaal-neutraal

Doelgroep: de hoogopgeleide Nederlander

Auteur: Kees Versteegh

Connotaties in de titel: het woord 'echt' wil benadrukken dat we er niet meer vanuit moeten gaan dat de koninklijke familie ooit spelletjes gaat spelen. De lezer gaat denken dat die spelletjes van vroeger totale onzin zijn en dit is dus ook de connotatie van het woord 'echt' in deze context. Ook wordt hier het spel toiletwerpen naar voren gehaald, wat natuurlijk het toppunt van knulligheid is. Gevolg is dat men gaat denken dat al die Hollandse spelletjes van eerdere jaren knullig waren, wat niet zo is (koekhappen heeft een positievere connotatie).

De inleiding van het artikel: *Koningsdag wordt komend jaar vernieuwd. Het defilé komt terug, en de Koning gaat nog maar naar één stad. Dan is de beveiliging goedkoper.*

De hier bovenstaande inleiding wekt de indruk bij de lezer dat de vernieuwing van Koningsdag niet heel erg goed is: het gaat blijkbaar alleen maar om bezuinigingen en het koningspaar bezoekt 'nog maar' naar één stad. Er wordt volgens ons met minachting gekeken naar de nieuwe plannen voor Koningsdag.

Verder in het artikel krijgt de lezer de indruk dat het juist goed is dat Koningsdag vernieuwd wordt. Dit is te zien aan de spottende connotatie in de zin: *'...dat het straks wel afgelopen zal zijn met het koekhappen of hoepelspringen door de koning'*. Volgens deze zin zijn al die domme spelletjes onzin en wordt de koning en zijn familie hierdoor alleen maar voor gek gezet: Koningsdag 'nieuwe stijl' is dus veel beter en dit zal de lezer dan ook waarschijnlijk als mening gaan vormen. Ook de zin *'De kans wordt minder groot dat de koning en zijn familie door een burgemeester plotseling voor het blok worden gezet en zich aan het toiletwerpen moeten zetten.'* benadrukt dat Oud-Hollandse spelletjes niet voor de koning zijn en dat de nieuwe Koningsdag dus veel beter is. Wel is er nog een weerlegging in het artikel. Hierin duwt de krant de lezer richting een andere mening (namelijk 'de nieuwe Koningsdag is niet goed'). Er wordt gezegd dat Koningsdag zonder de spellen afstandelijker kan worden.

Naar aanleiding van onze analyse van dit artikel hebben wij besloten het NRC Handelsblad te mailen. Vervolgens zijn wij in contact gekomen met de redacteur, tevens schrijver van het artikel 'Toiletwerpen doen ze echt niet meer' en hebben wij hem vragen gesteld over connotaties. Ook hebben we gevraagd of onze analyse klopte. Op de volgende pagina hebben wij een deel van deze mail geplaatst.

Klopt onze aanname wat betreft de mening van NRC Handelsblad tegenover 'Koningsdag oude stijl'?

Kees Versteegh: Nee. Uit het artikel zelf blijkt immers dat aan Koninginnedag -oude stijl- ook voordelen kleefden, zoals het omdraaien van de verhouding tussen de vorst en zijn volk. Door te focussen op de kracht van connotaties (in dit geval toiletwerpen) gaat deze belangrijke opmerking van Margry in uw analyse verloren. Verder valt op dat de voorzitter van de Oranjeverenigingen zelf enigszins badinerend spreekt over koekhappen en hoepelspringen. Dat terwijl de Oranjeverenigingen enthousiaste uitvoerders waren van de Koninginnedagen oude stijl. Daaruit blijkt opnieuw dat

deze dagen een veelvorming verschijnsel waren, die zich niet één krachtige connotatie laten vatten.

Het antwoord van de journalist is interessant. Klopt het eigenlijk wel wat hij ons heeft gezegd? Heeft hij niet simpelweg politiek correct geantwoord, zodat de krant 'beter' wordt omschreven dan deze eigenlijk is? Wij vragen dit ons af. Kees Versteegh wijst alle door ons gevonden connotaties af door te zeggen dat zijn woordkeuze gevormd is door wat anderen over Koningsdag te zeggen hebben; hij gedraagt zich dus als de perfecte, objectieve journalist.

Artikel 2 – de Volkskrant – 'Willem-Alexander: eerste nieuwe Koningsdag in Dordrecht'

Stroming: van oudsher rooms-katholiek, nu links

Doelgroep: de hoogopgeleide Nederlander

Auteur: de redactie

Connotaties in de titel: in deze titel is geen gebruik gemaakt van connotaties. Het is puur feitelijke informatie zonder bijbedoelingen.

De inleiding van het artikel: *De eerste vernieuwde Koningsdag wordt in Dordrecht gehouden. Het wordt een soort defilé op locatie, zo onthulde koning Willem-Alexander vandaag zelf op het Oranjecongres in Dordrecht.*

De inleiding van dit artikel is heel objectief. De woorden 'defilé op locatie' zijn voorzien van een plechtige en chique connotatie. Maar het wordt 'een soort defilé', wat de plechtigheid weer wat afzwakt. In dit artikel wordt wel benadrukt dat koning Willem-Alexander dit zélf heeft onthuld, wat dus weer de indruk wekt dat hij het met het voorstel eens is.

De rest van het artikel is ook erg objectief en, in tegenstelling tot het eerste artikel, wordt er niet gespot met de festiviteiten op andere Konings- en Koninginnedagen. In dit artikel staat ook dat op de nieuwe Koningsdag nog van alles mogelijk is, waardoor je niet het idee krijgt dat het een grauwe, afstandelijke koningsdag gaat worden. Ook gebruikt men de woorden 'traditionele gebruiken, spelletjes en ambachten', deze woorden hebben een gezellige, nostalgische connotatie, hierdoor wordt er niet gespot met de oude Koningsdag, terwijl je in het eerste artikel wel sterk de indruk krijgt dat de oudhollandse spellen belachelijk zijn. Er wordt in het midden gelaten wat bedoeld wordt met 'oude en nieuwe elementen', maar zoals al eerder benoemd was, er is nog van alles mogelijk en dus nog niets zeker.

Artikel 3 – De Twentsche Courant Tubantia – 'Koningsdag nieuwe stijl krijgt defilé op locatie'

Stroming: liberaal-neutraal

Doelgroep: de inwoners van Twente

Auteur: de redactie

De inleiding van het artikel: n.v.t.

Connotaties in de titel: Ook deze kop is objectief. Alleen door 'defilé op locatie' krijg je het idee dat koningsdag een plechtige aangelegenheid gaat worden.

Dit artikel heeft veel kenmerken van het artikel uit de Volkskrant; er wordt veel objectieve informatie gegeven over bijvoorbeeld de nieuwe invulling van Koningsdag. Alleen de woorden 'een element uit vroeger jaren' zorgen voor verwarring. Het is niet duidelijk welke elementen bedoeld worden. Het hele artikel bevat woorden met positieve connotaties, zoals 'feestelijk', 'kleurrijk spektakel' en 'optimaal'. Door deze woorden krijg je een positiever gevoel over koningsdag nieuwe stijl.

Conclusie uit de artikelen over Koningsdag

Het eerste artikel geeft ons het idee dat Koningsdag 'nieuwe stijl' een verbetering wordt, omdat er geen knullige spellen meer gespeeld worden. Hierdoor kan Koningsdag wel afstandelijker worden. In de andere twee artikelen wordt juist erg benadrukt dat Koningsdag 'nieuwe stijl' erg leuk gaat worden door de parade en doordat de koning kennis gaat maken met een streek en zijn inwoners. Hierin gebruikt de Volkskrant minder woorden met een positieve connotatie dan de Tubantia. Deze artikelen bewijzen nu al dat er dus connotaties worden toegepast in kranten. Nu laten we alle reclamefolders, literaire romans en gesproken teksten nog achterwege: veel teksten in Nederland bevatten dus connotaties. Door dit hoofdstuk wordt het besef van het gebruik ervan groter, waardoor we vanaf nu oplettender zijn bij het lezen van andere teksten.

Voorbeeld TC Tubantia

Na de vergelijking van verschillende krantenartikelen over Koningsdag, hebben we nog een artikel gevonden waarin veel connotaties voorkomen. Hieronder staat de analyse van dit artikel.

Artikel 4 – de Twentsche Courant Tubantia – ‘Geen robots, wel Polen’

Stroming: liberaal-neutraal

Doelgroep: de inwoners van Twente

Auteur: Sander van Mersbergen

Connotaties in de titel: Volgens ons zijn er in deze titel geen connotaties. Het is een neutrale titel.

Inleiding van het artikel: *De decemberpiek bij bol.com biedt veel tijdelijk werk, vooral gedaan door buitenlanders.* Deze inleiding is vrij neutraal. Het woord 'decemberpiek' zou misschien als een positieve connotatie gezien kunnen worden, omdat het een positief gevoel met zich meebrengt. In plaats van 'piek' had bijvoorbeeld ook het woord 'spits' gebruikt kunnen worden, wat hetzelfde betekent. Dit woord heeft een wat negatievere betekenis, omdat het geassocieerd wordt met de ochtend- of avondspits, waar men doorgaans vaak in de file staat.

Voor de analyse van dit artikel gebruiken we slechts een deel van de tekst:

Medewerkers wandelen met karretjes langs de stellingen. Hun scanner vertelt ze of ze knutselstukken moeten inladen of toch de nieuwe cd van Anouk.

Anderen staan bij een van de inpakmachines, die elk artikel zo inpakken dat er geen onnodige lucht in het pakje zit. Weer een groepje zorgt dat de containers met uitgaande pakketjes in de juiste vrachtwagen terechtkomen, zodat pakketjes voor het Amsterdamse sorteercentrum niet in

Weert belanden.

Dit artikel was een reportage over de decemberdrukte bij webwinkel bol.com. Bol.com heeft een logistieke dienstverlener in Waalwijk (Docdata), die er dus voor zorgt dat bestelde pakketten richting de klant worden gestuurd. Het bovenstaande deel van het artikel is een beschrijving van de gang van zaken bij deze dienstverlener. De onderstreepte woorden in dit deel van het artikel zijn de gebruikte connotaties. Deze connotaties gaven ons het gevoel dat het er allemaal heel ontspannen en gestructureerd aan toe gaat. Het woord 'wandelen' heeft een positieve connotatie. In plaats van wandelen had de auteur ook een ander woord kunnen gebruiken, zoals slenteren. Dit woord zou al een negatiever beeld opleveren, omdat we bij slenteren snel denken aan 'doelloos rondlopen'. In dat geval had de auteur al wat meer de indruk gegeven dat het er chaotisch aan toe gaat. Ook 'knutselspullen' en 'de nieuwe cd van Anouk' kunnen gezien worden als een positieve connotatie. Bij knutselspullen en cd's denken we toch al snel aan hobby's en vrije tijd. Als de auteur andere goederen had gebruikt in zijn reportage, zoals zwaar gereedschap - dat vast ook te vinden is in het magazijn - zal dit artikel een negatiever beeld oproepen.

Deze connotaties geven dus een positief beeld over de situatie in het magazijn van Docdata. Wij kregen het idee dat het er geordend en ontspannen aan toe gaat en dat het leuk werk is om te doen. Het artikel gaat over buitenlanders die het tijdelijke werk bij deze dienstverlener op zich nemen, omdat Nederlanders dit werk niet willen doen. Door het gebruik van deze positieve connotaties ga je je afvragen waarom Nederlanders dit werk niet willen doen.

3. Waarom worden connotaties gebruikt?

Nu weten we wat connotaties zijn en waar ze te vinden zijn. Natuurlijk is het ook van belang om te weten waarom connotaties gebruikt worden. In dit hoofdstuk gaan we daar dieper op in.

Kranten

Allereerst, aldus Kees Versteegh, worden connotaties bewust met regelmaat gebruikt in koppen om de aandacht van de lezer te trekken. Zeker in het digitale tijdperk zijn artikelen en hun koppen in onderlinge concurrentie gewikkeld. Hiermee wordt bedoeld dat de doorsnee Nederlander alleen iets leest wat een interessante kop heeft, verder scrollen naar een ander artikel is zo gebeurd. Ook kunnen connotaties helpen bij een reeds bestaand beeld, gevoel of interessegebied (positief of negatief) van een lezer, en daarmee de aandacht trekken. Ten derde kunnen connotaties worden gebruikt in het artikel zelf om de aandacht vast te houden van de lezer. Voorbeelden daarvan zijn anekdotes, inspirerende citaten of andere vormen van connotaties.

Literatuur

Ook in literatuur wordt gebruik gemaakt van connotaties, zoals hieronder wordt beschreven.

“The cluster of implications that words or phrases may carry with them, as distinguished from their denotative meanings. Connotations may be private and personal, the result of individual experiences group (national, linguistic, racial) or general or universal, held by all or most men [sic]. The scientist and philosopher attempt to hold words to their denotative meaning; the literary artist relies on connotations to carry his [sic] deepest meanings. So does the advertiser or the propagandist. In fact, we all use connotations all the time. However, the scientist and the philosopher try to control the use of connotations as much as possible because connotations can vary and be difficult to make explicit or to agree upon. [...] When writers use words that have associations and emotional overtones that are harder to pin down or agree upon, they use them primarily to convey and create auras of contexts and emotional force. When reason is the strategy, neutral or clearly defined terms are preferred.

Literature is not the only discourse that makes extensive use of the connotative capacity of language. Persuasion, propaganda, advertising are obvious users of connotations. For example, rather than saying that a night was dark, a writer who wants to create a feeling of foreboding might instead say that the night was pitch black.”

Bron: <http://www.cod.edu/people/faculty/fitchf/readlit/conodeno.htm>

Woordkeuze is dus belangrijk voor schrijvers. Een schrijver wil met de woorden die hij kiest een bepaald gevoel opwekken bij zijn lezers. Met connotaties kun je dus een bepaalde sfeer in een tekstpassage creëren. Wetenschappers en filosofen, daarentegen, zijn juist meer geneigd om neutrale woorden te gebruiken omdat ze alleen willen informeren.

Marketing

Naast literatuur en kranten gebruiken bedrijven teksten om mensen te overtuigen van hun product.

Word choice is also important in marketing and advertising. For example, a product advertised as 'new', will garner a different response than one advertised as 'unfamiliar', even though both words have very similar denotations. 'New', however, connotes 'fresh' and 'exciting' whereas 'unfamiliar' connotes 'strange' and 'uncomfortable'.

Bron: <http://www.wisegeek.com/what-is-connotation.htm>

Ook in marketing is woordkeuze dus belangrijk. Een product dat in een advertentie wordt omschreven als 'nieuw', zou een heel ander gevoel oproepen dan als er 'onbekend' stond, terwijl het toch hetzelfde betekent. 'Nieuw' roept juist een gevoel van frisheid en spanning op terwijl 'onbekend' doet denken aan vreemd en oncomfortabel.

Voorbeeld: Connotaties voor bepaalde doelgroep

Een voorbeeld van de Belastingdienst. Hun welbekende slogan 'leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker', is een paar jaar geleden veranderd om meer jongeren mee aan te spreken. De Belastingdienst wilde dat jongeren belastingaangifte zouden doen, en probeerden dat te realiseren door jongerentaal te gebruiken. Het resultaat was dat ze hun slogan veranderd hadden in: 'vetter kunnen we het niet maken, wel chiller'.

In dit voorbeeld worden connotaties dus gebruikt om een bepaalde doelgroep aan te spreken. Door woorden te gebruiken die in jongerentaal voorkomen, zoals 'vetter' en 'chiller', hoopte de Belastingdienst meer jongeren te benaderen. Echter, uit onderzoek van Carel van Wijk (Faculteit Communicatie en Cultuur, Universiteit van Tilburg), Hanny den Ouden (Faculteit der Letteren, Universiteit Utrecht) en twee doctoraalstudenten, blijkt dat woorden geleend uit jongerentaal juist een negatief effect hebben. Jongeren waardeerden de tekst noch de overtuigingskracht van de boodschap.

Wij vinden dat de Belastingdienst wat overdrijft met deze nieuwe slogan. Belasting betalen moet nu eenmaal gebeuren, dus door het gebruik van dit soort connotaties kan het ook zijn dat jongeren juist een afkeer krijgen ten aanzien van de overheid.

Bronnen: <http://www.quotenet.nl/Nieuws/Pimp-my-Belastingdienst-23831>

<http://www.marketingonline.nl/bericht/sms-taal-gebruiken-in-reclame>

Voorbeeld: Negatieve woorden met positieve connotaties

Tegenwoordig hebben veel woorden die eerst een negatieve connotatie bevatten, een positieve connotatie gekregen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: 'wreed', 'gruwelijk' en 'ziek'. Ook reclamebureaus maken gebruik van dit gegeven. Doordat bijna alle reclameslogans woorden bevatten met positieve connotaties, vallen slogans met negatieve connotaties extra op. Een voorbeeld van een reclameslogan met een negatieve connotatie is de slogan van Rivella, die luidt als volgt: "Een beetje vreemd, maar wel lekker", doordat het woord 'vreemd' in eerste instantie negatieve gevoelens oproept, ben je toch benieuwd naar die "vreemde smaak".

4. Onderzoek

In dit hoofdstuk gaan we de resultaten van onze enquête bespreken, die we in verschillende klassen hebben afgenomen. We hebben een krantenartikel uit de TC Tubantia gebruikt voor ons onderzoek.

4.1 Onderzoeksvraag

In hoeverre beïnvloeden connotaties de lezer?

4.2 Hypothese

We verwachten dat het gebruik van negatievere of positievere woorden invloed heeft op de mening van de lezer. We denken dus dat leerlingen een positievere mening vormen als er meer positieve connotaties in de tekst staan en vice versa.

4.3 Materiaal en methode

Voor ons onderzoek hebben we een artikel uit TC Tubantia gebruikt. Naast het originele artikel hebben we een tweede versie gemaakt waarin we de tekst hebben aangepast. In deze tweede versie hebben we negatievere connotaties gebruikt, zodat we konden kijken of mensen een ander antwoord zouden geven op de vragen als er meer positieve of negatieve woorden gebruikt zouden worden. De tests hebben we als bijlage toegevoegd.

De proefpersonen waren leerlingen uit verschillende klassen van Lyceum de Grundel. Er zijn tests afgenomen in twee 5VWO klassen en twee 6VWO klassen. In totaal waren er 91 leerlingen bij wie we de test hebben afgenomen. Er waren 48 leerlingen met versie 1, oftewel de versie met amelioraties, en 43 met versie 2, dus met pejoraties. We hebben hierbij geen extra uitleg aan de leerlingen gegeven over bijvoorbeeld de definitie van connotaties. Ze hebben alleen de test gekregen met het artikel en de bijbehorende vragen.

4.4 Resultaten

Op de volgende pagina's staan tabellen met de gegeven antwoorden per versie en per vraag. Per vraag hebben we ook genoteerd wat opvallend was aan de antwoorden, zodat de verschillen tussen de versies duidelijker zichtbaar zijn.

Vraag 1: Zullen de medewerkers tevreden zijn over hun werkplek bij Bol.com? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

VERSIE 1		
Ja	28	58,3%
Nee	13	27,1%
Beide	4	8,3%
Niet duidelijk uit de tekst	2	4,2%
Onduidelijk antwoord	1	2,1%
Opvallend: Er zijn verschillende antwoorden gegeven in de verschillende klassen: Ja, want de medewerkers moeten blij zijn dat ze werk hebben. Nee, want het is saai en eentonig werk.		

VERSIE 2		
Ja	24	55,8%
Nee	13	30,2%
Beide	1	2,3%
Niet duidelijk uit de tekst	-	-
Onduidelijk antwoord	5	11,6%
Opvallend: - De meeste leerlingen geven als antwoord dat de medewerkers van Bol.com blij moeten zijn dat ze überhaupt een baan hebben. Hierbij hebben ze volgens ons niet naar de inhoud van de tekst gekeken, maar hebben ze gebruik gemaakt van hun algemene kennis. Wij vermoeden dit omdat niet letterlijk in de tekst stond en omdat de meeste leerlingen wel weten dat het hebben van een baan niet vanzelfsprekend is. - Van de leerlingen die 'nee' hebben geantwoord, zijn er wel veel beïnvloed door een negatieve connotatie. Vaak werd er als uitleg bijgegeven dat de medewerkers verveeld waren en dat ze daarom niet tevreden zouden zijn.		

Vraag 1. Zullen de medewerkers tevreden zijn bij hun werkplek bij bol.com?

We zien in de tabel dat bij versie 1 een iets groter percentage met 'ja' antwoord dan bij versie 2, namelijk 58,3% om 55,8%. De kanttekening die we hierbij kunnen plaatsen, is dat de leerlingen hun antwoord op deze vraag meestal niet op connotaties in de tekst, maar op hun eigen mening gebaseerd hebben. Bij versie 2 werden leerlingen beïnvloed door negatieve connotaties. Een veel gegeven

verklaring bij het antwoord 'nee', was dat de medewerkers verveeld waren, zoals stond geschreven in de tekst.

Vraag 2: Hebben de medewerkers het druk? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

VERSIE 1		
Ja	30	62,5%
Nee	11	22,9%
Onduidelijk uit de tekst	7	14,6%
Opvallend: Meest gegeven antwoord is 'ja, want in december is het druk'. De leerlingen die met 'nee' geantwoord hebben, baseren hun antwoord op het woord 'wandelen'.		

VERSIE 2		
Ja	28	65,1%
Nee	11	25,6%
Beide	3	7,0%
Onduidelijk uit de tekst	1	2,3%
Opvallend: -Bij antwoord 'ja' is de uitleg vaak: er staat in de tekst 'decemberspits', 'overvolle karretjes' of ze zeggen dat het met Kerst altijd druk is. - Bij antwoord 'nee' is de uitleg vaak: ze staan er 'verveeld' bij.		

Vraag 2. Hebben de medewerkers het druk?

Bij beide versies geeft het grootste gedeelte als antwoord 'ja': respectievelijk 62,5% en 65,1%. Hierbij is hun antwoord vooral gebaseerd op het feit dat het in de decembermaand altijd druk is. Nog steeds zijn er veel leerlingen die deze vraag met 'nee' beantwoorden, deze leerlingen vermelden wel vaak de woorden waaraan ze konden zien dat de werknemers het waarschijnlijk niet druk hadden: de woorden 'wandelen' en 'verveeld' werden namelijk herhaaldelijk genoemd. Het gebruik van connotaties heeft bij deze vraag de lezer redelijk beïnvloed.

Vraag 3: Is het voor Bol.com gunstig of ongunstig dat dit artikel in de krant is verschenen? Geef aan waarom je dit antwoord geeft.

VERSIE 1		
Gunstig	14	29,2%
Ongunstig	20	41,7%
Onduidelijk antwoord	11	22,9%
Neutraal	3	6,3%
Opvallend: Leerlingen geven als antwoord: - Bol.com trekt Polen voor en dat is slecht voor het imago - Het is goed dat Bol.com buitenlanders aanneemt, maar ze worden wel vergeleken met robots.		

VERSIE 2		
Gunstig	5	11,6%
Ongunstig	36	83,7%
Onduidelijk antwoord	2	4,7%
Opvallend: Vaak ongunstig, want het kan discriminerend zijn en de banen worden ingepikt door buitenlanders.		

Vraag 3. Is het voor Bol.com gunstig of ongunstig dat dit artikel in de krant is verschenen?
Bij deze vraag is er een duidelijk verschil te zien per versie. Het antwoord 'gunstig' is bij versie 2 minder vaak gegeven dan bij versie 1, dat was ook onze veronderstelling. Het was ook onze veronderstelling dat dit artikel een negatieve invloed zou hebben op Bol.com. Bijna iedereen die deze vraag met 'ongunstig' heeft beantwoord, baseert dit op het feit dat de inhoud discriminerend over kan komen. Het gebruik van connotaties heeft bij deze vraag de lezer wel beïnvloed.

Vraag 4: Zou jij op zo'n vergelijkbare werkplek willen werken? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

VERSIE 1		
Ja	12	25%
Nee	36	75%
Opvallend: Vaak gegeven antwoord is: 'nee, want het is saai en eentonig werk.' Veel leerlingen zeggen ook dat ze hier niet willen werken, omdat ze een baan willen die beter past bij hun opleiding. Ook vaak gegeven: 'ja, als bijbaantje is het prima.'		

VERSIE 2		
Ja	5	11,6%
Nee	37	86,0%
Misschien	1	0,4%
Opvallend: De meeste leerlingen schreven als antwoord op dat ze hier niet willen werken omdat het saai en laaggeschoold werk is.		

Vraag 4. Zou jij op zo'n vergelijkbare werkplek willen werken?

Ook deze vraag is vaker met 'nee' beantwoord. Wel is er een duidelijk verschil per versie; bij versie één geeft 75% van de ondervraagden aan dat ze liever niet deze baan zouden hebben en bij versie twee geeft 86% aan dat ze hier niet willen werken. Bijna iedereen geeft als antwoord dat het laaggeschoold en saai werk is. Dit antwoord is dus vooral gebaseerd op eigen ervaringen en niet op de toon van de tekst. Het is dus voor ons onduidelijk of die 86% bij versie 2 door connotaties is veroorzaakt.

Vraag 5: Verklaar de titel. Wordt bol.com hierdoor positief of negatief in het daglicht gesteld?

VERSIE 1		
Positief	13	27,1%
Negatief	27	56,3%
Niet zeker	2	4,2%
Beide	1	2,1%
Geen (duidelijk) antwoord	6	12,5%
Opvallend: Negatief, want Polen worden vergeleken met robots. Iemand zei: positief, want ze vervangen mensen niet door machines.		

VERSIE 2		
Positief	6	14,0%
Negatief	33	76,7%
Niet zeker	2	4,7%
Beide	2	4,7%
Opvallend: Vaak gezegd dat Polen worden vergeleken met robots en dat het daarom negatief is.		

Vraag 5. Verklaar de titel. Wordt bol.com hierdoor positief of negatief in het daglicht gesteld?
Op deze vraag heeft de meerderheid, bij beide versies, het antwoord 'negatief' gegeven; 56,3% bij versie 1 en 76,6% bij versie 2. Dit kwam overeen met onze verwachtingen. Bij beide versies geven de leerlingen als verklaring dat het niet eerlijk is om Polen met robots te vergelijken. Connotaties beïnvloeden de lezer wel degelijk.

4.5 Conclusie en discussie

Als we kijken naar onze hypothese en de bovenstaande resultaten, zien we dat de resultaten nauwelijks tot niet overeenstemmen met onze verwachtingen van de test. Onze hoofdvraag was: in hoeverre beïnvloeden connotaties de lezer? Onze hypothese was: *“We verwachten dat het gebruik van negatievere of positievere woorden invloed hebben op de mening van de lezer. We denken dus dat leerlingen een positievere mening hebben als er meer positieve connotaties in de tekst staan en vice versa.”* Naar aanleiding van de test hadden we verwacht dat de leerlingen die versie 1 hadden gemaakt, positiever zouden antwoorden op de vragen die we bij de test hadden gemaakt. De gegeven antwoorden komen redelijk overheen met onze hypothese, er waren verschillen in de antwoorden per versie, maar deze verschillen waren niet zo sterk als we verwacht hadden.

Nu we alle resultaten op een rijtje hebben gezet, kunnen we onze hoofdvraag, *‘In hoeverre beïnvloeden connotaties de lezer?’*, beantwoorden. Het antwoord is: ja, in zekere mate. Er is verschil tussen de antwoorden van beide versies, maar dit verschil is nihil. Hieronder discussiëren we de oorzaak van de uitslag van de enquête.

Hoe komt het dat de resultaten niet zo duidelijk overeenkomen met onze hypothese? Op deze vraag zijn diverse antwoorden te geven. Ten eerste is het proces van het maken van deze test niet op betrouwbaar, universitair niveau gegaan. We hebben de test gecontroleerd op spelfouten en vervolgens hebben we de test gelijk afgenomen in diverse klassen. Een nadeel van deze methode is dat we niet weten of deze test wel geschikt en/of goed genoeg is voor ons onderzoek; als we de test zelf eerst zouden hebben getest, konden we de test optimaliseren en dan pas afnemen in de klassen. Dit is betrouwbaarder en op universitair niveau. Nu is dit een profielwerkstuk voor het VWO en niet een bachelorscriptie voor de universiteit, dus is deze test voor ons niveau wel goed afgenomen. Als tweede verklaring voor de onverwachte resultaten is dat leerlingen de test vaak hebben ingevuld naar hun eigen mening in plaats van naar aanleiding van de inhoud van de test. Dit zorgt ervoor dat er antwoorden zijn ingevuld als ‘Nee, ik wil hier niet werken want ik heb al een baantje’: dit heeft niks meer te maken met connotaties! Als we voorafgaande aan de test hadden verteld waarover ons onderzoek ging, waren de antwoorden waarschijnlijk meer overeengekomen met onze hypothese maar dit zou zijn gekomen doordat de leerlingen al wisten waar ze op moesten letten in de tekst. Kortom, het is dus ingewikkeld om in één keer een goede test te maken met betrekking tot connotaties, maar voor een profielwerkstuk is deze test acceptabel.

Als we een vervolg op dit onderzoek gaan maken, zullen er een aantal dingen veranderen. De test wordt eerst zelf een keer getest (zodat het een test wordt op universitair niveau) en er moet duidelijk worden gemaakt aan de ondervraagden dat ze de test moeten invullen door middel van de tekst in plaats van hun eigen mening.

Nawoord

Wat zijn connotaties? Dat was de eerste vraag die in ons opkwam toen we dit woord voor het eerst lasen. Deze vraag is inmiddels beantwoord. We zijn vanaf september bezig geweest met het beantwoorden van onze deelvragen en onze hoofdvraag en we hebben onderzoek gedaan. Uiteindelijk is dit ons resultaat geworden waar we zelf tevreden mee zijn.

Tijdens het maken van ons profielwerkstuk zijn we maar weinig obstakels tegen gekomen. De samenwerking binnen ons groepje verliep vloeiend; we waren het snel eens over ons onderwerp en we vulden elkaar goed aan. Voordat we begonnen met het schrijven van ons profielwerkstuk hadden we een taakverdeling gemaakt waarbij we allemaal een eigen hoofdstuk voor onze rekening zou nemen. Bij nader inzien bleek dit niet zo goed uit te pakken. Het bleek voor ons effectiever dat we onze krachten bundelden en samen de hoofdstukken uitwerkten.

Het enige 'obstakel' dat we zijn tegengekomen was het resultaat van ons onderzoek. Onze enquête gaf niet de resultaten die wij verwacht hadden, waardoor we even moesten nadenken over hoe we verder gingen. Uiteindelijk zijn we erachter gekomen dat een onderzoek wel vaker niet de uitkomst heeft die je zou verwachten, maar dat ook de daadwerkelijk behaalde uitkomst wel degelijk relevant is. Door ons onderzoek zijn er meer vragen bij ons opgekomen waar we voorheen niet aan gedacht hadden en die zouden verder onderzoek kunnen opleveren.

We hebben veel geleerd van dit profielwerkstuk. Niet alleen de kennis die we hebben opgedaan wat betreft connotaties heeft ons verder gebracht, maar ook dat we nu weten welke disciplines je nodig hebt bij het schrijven van een *scriptie*. We denken dat we in de toekomst kunnen profiteren van het feit dat we nu weten hoe je een onderzoek opzet en hoe je de daaruit gekomen informatie verwerkt.

Ook hebben we, ondanks het gebrek aan informatie op internet, weinig moeite gehad met het verzamelen van de informatie. Dit is vanwege de snelle informatie-uitwisselingen via de mail. Mevrouw Jansen is zo vriendelijk geweest om haar eindscriptie (wat over connotaties ging) naar ons op te sturen en daar hebben we dan ook gebruik van gemaakt. We willen om die reden mevrouw Jansen bedanken, haar scriptie was onze inspiratiebron. Daarnaast willen wij journalist Kees Versteegh bedanken voor zijn opbouwende kritiek.

Tot slot willen wij onze begeleider, meneer Leverink, bedanken. Voor de vrijheid die hij ons gegeven heeft, de nodige structuur en zijn enthousiasme die hij vanaf september al over dit onderwerp had.

Bronnenlijst

Internet

www.literaydevices.net/connotation

www.woorden.org/woord/connotatie

www.vandale.nl

<http://spol.unica.it/didattica/jottini/Lingua%20Inglese%202/THE%20LANGUAG%20OF%20NEWSPAPERS.pdf>

www.encyclo.nl

<https://onzetaal.nl/taaladvies/advies/komma-algemene-regels>

www.wordle.nl

<http://www.quotenet.nl/Nieuws/Pimp-my-Belastingdienst-23831>

<http://www.wisegeek.com/what-is-connotation.htm>

<http://www.cod.edu/people/faculty/fitchf/readlit/conodeno.htm>

Literatuur

Jansen, T.J. (2009). *Een goede slechterik – De invloed van connotatie en karakter op het oordeel van de lezer over de hoofdpersoon*. Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit der Letteren.

Redactie. (11-10-2014). *Willem-Alexander: eerste nieuwe Koningsdag in Dordrecht*. Volkskrant.

Redactie. (13-10-2014). *Eerste nieuwe Koningsdag krijgt defilé op locatie*. TC Tubantia.

Versteegh, K. (13-10-2014). *Toiletwerpen doen ze echt niet meer*. NRC Handelsblad.

Redactie. (03-12-2014). *Geen robots, wel Polen*. TC Tubantia.

Logboek

Datum	Uren*	Activiteit	Personen
5VWO	6	Opzet	Allemaal
04-09-14	6	– Gesprek met meneer Leverink – vervolg opzet	Allemaal
15-09-14	3	Verbeteren hoofdvraag en deelvragen	Allemaal
17-09-14	3	Afwerken fase 1	Allemaal
18-09-14	1,5	Bespreking fase 1	Allemaal
28-09-14	6	Universiteiten en personen benaderen	Allemaal
14-10-14	18	Hoofdstuk 1 en 2	Allemaal
31-10-14	9	– Bespreking 2A – Opzet test – Mailen NRC	Allemaal
06-11-14	3	– Mailen NRC – Verbeteren grammaticale fouten	Allemaal
27-11-14	15	– Krantenartikelen zoeken – Mail T. Jansen + TC Tubantia – Verwerken interview Kees Versteegh – Test maken	Allemaal
02-12-14	9	Doorlezen scriptie T. Jansen	Allemaal
03-12-14	3	– Toevoeging aan hoofdstuk 1 – Verder met andere hoofdstukken	Lisa
	2	– Inleiding – Verder met hoofdstukken	Laurien
	2	– TC Tubantia artikel – Toevoeging aan hoofdstuk 1 – Mailen T. Jansen	Isabelle
11-12-14	2	Aanpassen fouten	Laurien/Isabelle
	1	Werken aan de inhoud van het werkstuk	Lisa
12-12-14	1	Maken van een betere test (II), test I vervalt	Isabelle
16-12-14	3	– Aanpassen correcties T. Jansen – Bespreking met meneer Leverink	Allemaal
	1	Verbeteren test II	Laurien
17-12-14	2	– Verbeteren test II – Verbeteren grammaticale fouten in werkstuk – mailen	Lisa en Isabelle
Week voor kerst	3	Afnemen tests	Allemaal
Kerst-vakantie	9	Testen analyseren	Allemaal
08-01-15	1,5	Bespreking met meneer Leverink	Allemaal

09-01-15	3	Schrijven hoofdstuk 4	Allemaal
23-01-15	9	Hoofdstuk 4	Lisa
24-01-15	6	Hoofdstuk 4	Isabelle
26-01-15	6	– Hoofdstuk 4 – Nawoord	Laurien
27-01-15	6	– Verbeteren opbouw hoofdstuk 4 – Verbeteren nawoord	Laurien en Isabelle
	9	– Doorlezen en opmerkingen/ fouten noteren	Allemaal (apart)
28-01-15	6	Verwerken opmerkingen/ gevonden fouten in het werkstuk	Allemaal
29-01-15	3	Laatste check en printen	Allemaal
30-01-15		Inleveren!	Allemaal
Totaal:	155**		

* Het aantal uren is in dit logboek de som van het aantal dat iemand gewerkt heeft. Als we dus tegelijk 3 uur aan het werk waren, is dit in dit logboek genoteerd als 9 uren: we waren toen immers allemaal aanwezig.

** Deze 155 werkuren geven een gemiddeld aantal uur per persoon van 52 uur.

Toiletwerpen doen ze echt niet meer

Koningsdag wordt komend jaar vernieuwd. Het defilé komt terug, en de Koning gaat nog maar naar één stad. Dan is de beveiliging goedkoper.

AMSTERDAM. Lagere (beveiligings-)kosten voor het koningshuis, minder gelegenheid voor het volk om zijn vorst te onderwerpen aan 'spotspelletjes' zoals toiletwerpen en daardoor een wat afstandelijker Koningsdag.

Dat zijn volgens deskundigen enkele mogelijke gevolgen voor de Koningsdag-nieuwe-stijl waarvoor Willem-Alexander afgelopen zaterdag enkele plannen ontvouwde. Hij deed dat tijdens de jaarvergadering van de Koninklijke Bond van Oranjeverenigingen. De eerste Koningsdag in nieuwe vorm zal op 27 april 2015 in Dordrecht worden gehouden.

De belangrijkste nieuwe elementen: het concentreren van het bezoek door de koninklijke familie aan één gemeente met een sterke streekfunctie en het introduceren van een *Grande Parade*, een soort defilé, waarop de stad zich aan de koning presenteert.

Burgemeester Arno Brok van Dordrecht zei dat hij in 2015 "het maritieme karakter van de stad" wil laten zien. "Onze prachtige bedrijven, zoals IHC, Fokker en Boskalis. En natuurlijk onze verenigingen."

Door niet twee gemeenten op één dag te bezoeken zoals onder Beatrix gebeurde, hoeft de koninklijke familie niet meer gehaast een programma af te werken en worden de kosten voor de beveiliging substantieel lager, verwacht Jean Paul Gebben, voorzitter van de Bond van Oranjeverenigingen. Daarbij zijn zo'n driehonderd van de in totaal ongeveer duizend Oranjeverenigingen in het land aangesloten.

"Door het bezoek aan twee gemeenten was de tijdsdruk enorm en waren de veiligheidsmaatregelen extra duur", aldus Gebben, burgemeester van Renkum. Zeker na de aanslag tijdens Koninginnedag 2009 in Apeldoorn liepen deze beveiligingskosten verder op.

De (her-)introductie van het defilé –koningin Juliana deed dat destijds ook– zou toekomstige Koningsdagen "een geregisseerder en daarmee wat afstandelijker karakter kunnen geven", verwacht historicus en etnoloog Peter Jan Margry. "De kans wordt minder groot dat de koning en zijn familie door een burgemeester plotseling voor het blok worden gezet en zich aan het toiletwerpen moeten zetten."

Volgens Margry was dit echter een belangrijk onderdeel van Koninginnedagen dat de verhouding tussen vorst en volk typeerde. "Het koningschap wordt door het Nederlandse volk getolereerd, maar één dag per jaar zijn de rollen omgedraaid en wordt de vorst aan spotspelletjes van het volk onderworpen. Maar na het toiletwerpen in 2012 heeft Willem-Alexander misschien gedacht: dat gaan we anders doen als ik het voor het zeggen heb."

Ook Gebben van de Oranjeverenigingen denkt dat het "straks wel afgelopen zal zijn met het koekhappen of hoepelspringen door de koning".

Helemaal uitgesloten is dat niet. Immers: de wandeltocht door de stad, die Koningsdag zijn informele karakter geeft, is behouden. Daarmee blijft de mogelijkheid van allerlei verrassende wendingen bestaan.

Willem-Alexander: eerste nieuwe Koningsdag in Dordrecht

De eerste vernieuwde Koningsdag wordt in Dordrecht gehouden. Het wordt een soort defilé op locatie, zo onthulde koning Willem-Alexander vandaag zelf op het Oranjecongres in Dordrecht.

De koning heeft eerder al laten weten dat Koningsdag voortaan een andere invulling zou krijgen. Het gaat om een soort parade met oude en nieuwe elementen. Op 27 april 2015 vindt de eerste vernieuwde Koningsdag plaats.

Elk jaar gaat één gemeente met een centrumfunctie zich aan het land presenteren, zei de koning in zijn toespraak. Willem-Alexander is in de Grote Kerk in Dordrecht bij het jaarcongres van de Koninklijke Bond van Oranjeverenigingen (KBOV). De bijeenkomst staat in het teken van 200 jaar Koninkrijk.

De precieze invulling is aan de gemeente die Koningsdag organiseert. De koning sprak als voorbeeld van een 'grande parade' waarin van alles mogelijk is. 'Het wordt een kleurrijk spektakel waarin de inwoners van de gemeente en de streek laten zien waarop ze trots zijn.

In april vond de laatste Koningsdag 'oude stijl' plaats. Net als zijn moeder sinds 1981 deed, bezocht Willem-Alexander op 26 april twee plaatsen. Daar werden demonstraties gegeven van traditionele gebruiken, spelletjes en ambachten. De moeder van Beatrix, Juliana, pakte Koninginnedag anders aan. Zij ontving op het bordes van Paleis Soestdijk mensen uit het hele land: het defilé.

© ANP

Koningsdag nieuwe stijl krijgt defilé op locatie

DORDRECHT – De eerste, nieuwe Koningsdag wordt volgend jaar in Dordrecht gehouden. Dat heeft koning Willem-Alexander zaterdag in Dordrecht bekendgemaakt.

De koning had eerder al laten weten dat Koningsdag een andere invulling zou krijgen.

Zo komt bijvoorbeeld het defilé terug, dat de Koninginnedagen van zijn grootmoeder Juliana kenmerkte. Het defilé moet een feestelijke ‘grande parade’ worden. Hoe dat eruit moet zien – alles is mogelijk, zei de koning – moet nog nader worden uitgewerkt. Willem-Alexander hoopt op een kleurrijk spektakel, met bijvoorbeeld muziek, sport, cultuur en design. „Zo kan op Koningsdag een element uit vroeger jaren in een andere, nieuwe gedaante terugkeren.”

De koning blijft het land in gaan. Hij gaat echter niet meer naar twee gemeenten, maar naar ‘één plaats met een centrumfunctie voor de streek’.

Die plaats krijgt de kans zichzelf én de streek optimaal te presenteren. Naast het defilé wordt, net als de afgelopen jaren op Koninginnedag, een stadswandeling gemaakt om ‘zoveel mogelijk mensen te ontmoeten’.

Koningsdag wordt volgend jaar gehouden op 27 april.

MAGAZIJNWERK

Geen robots, wel Polen

REPORTAGE De decemberpiek bij bol.com biedt veel tijdelijk werk, vooral gedaan door buitenlanders.

door **Sander van Mersbergen**

WAALWIJK – Het gros van de mensen die deze week op bol.com nog snel even een sinterklaascadeautje bestellen, denkt er misschien helemaal niet over na. Maar dat cadeautje komt van een industrieterrein in Waalwijk. Daar staat het magazijn van Docdata, de logistieke dienstverlener die alle bestellingen die via bol.com binnenkomen zo snel mogelijk richting klant stuurt.

Deze week, op het hoogtepunt van de sintdrukke, worden 200.000 bestellingen per dag verwerkt. Het magazijn van Docdata, waarvan 75.000 vierkante meter voor bol.com is gereserveerd, is op zijn drukst. Medewerkers wandelen met karretjes langs de stellingen. Hun scanner vertelt ze of ze knutselspullen moeten inladen of toch de nieuwe cd van Anouk.

Anderen staan bij een van de inpakmachines, die elk artikel zo inpakken dat er geen onnodige lucht in het pakje zit. Weer een groepje zorgt dat de containers met uitgaande pakketjes in de juiste vrachtwagen terecht komen, zodat pakjes voor het Amsterdamse sorteercentrum niet in Weert belanden.

Bij elke schakel in het met knappe IT-oplossingen gestuurde proces zijn nog steeds mensenhanden nodig. Tijdens de decembertop zijn er in het Waalwijkse pakhuis duizend medewerkers actief, verdeeld over twee shifts van acht uur. Op normale dagen, als het verwerkingsvolume 75 procent lager is dan nu, biedt het logistiek centrum van Docdata werk aan vierhonderd mensen.

Opvallend, in een tijd dat iedereen zich zorgen lijkt te maken over de gevolgen van automatisering voor de werkgelegenheid: er is in Waalwijk nergens een robot te bekennen.

Michel Schaeffer, directeur marketing bij bol.com, legt uit waarom.

„Het is duur en inflexibel. We verkopen van alles: boeken, cd's, maar ook wasmachines, speelgoed en diervoeders. Het is moeilijk om een robot te ontwikkelen die al die producten goed kan vastpakken en verwerken. Als je standaardmaten hebt, zoals bij boeken en cd's, is dat veel eenvoudiger.”

Voor zover Schaeffer kan voorzien, blijft het verwerken van de bestellingen gewoon mensenwerk. In de wetenschap dat er al meer dan 650.000 Nederlanders zonder werk zitten, is dat toch een geruststellend idee.

De Docdata-medewerkers fietsen op deze koude decemberdag af en aan over het gure Waalwijkse industrieterrein. Bij de hoofdentree passeren alle medewerkers en bezoekers een drietal beveiligers.

Een Oost-Europees meisje wacht op haar badge. Ze is net 20 jaar, komt hier werken en spreekt amper Engels. Een collega tolkt tussen haar en de beveiligers. Zoals de jonge vrouw zijn er velen bij Docdata.

Op de werkvloer klinkt in aanloop naar 5 december een mengelmoes aan talen: hier Pools, daar iets onbekends, ergens anders weer Spaans. De inpakkers bij Docdata komen uit twaalf verschillende landen. Er zijn natuurlijk Nederlanders bij, maar een meerderheid had zijn wieg elders. „Uitzendbureaus zoeken de tijdelijke krachten voor ons”, zegt Jacqueline van den Heuvel, manager marketing en pr van Docdata. „Het maakt ons niet uit waar werknemers vandaan komen. Iedereen is welkom. Het is juist leuk dat hier mensen uit verschillende landen werken.”

En inderdaad, de sfeer die de hallen van Docdata ademen, is die van een vrolijke drukte. Toch is het vreemd: het werk vereist geen vooropleiding, is niet smerig en ook niet extreem zwaar. De vacatures zijn bovendien uitgezet via lokale uitzendbureaus, bevestigt het UWV. Waarom kunnen die niet allemaal ingevuld worden door werkzoekenden uit naburige steden als Waalwijk, Tilburg en Den Bosch?

Van den Heuvel: „Ik denk dat veel Nederlanders dit werk niet willen doen. Het is niet zo dat mensen uit het buitenland een lager salaris krijgen. Iedereen ontvangt hetzelfde.” Daar komt nog iets bij: de perspectieven van tijdelijk werk in het magazijn van Docdata zijn helemaal niet onaardig. „Mensen die hier tijdelijk beginnen en goed functioneren, stromen vaak door naar een vast contract.”

Bijlage V – Journalist Kees Versteegh

Geachte meneer Versteegh,

Wij zijn drie 6VWO-leerlingen van Lyceum de Grundel (Hengelo OV) en moeten dit jaar een profielwerkstuk schrijven. Onze titel is 'Laten leiden door connotaties'.

Een onderdeel van ons profielwerkstuk houdt in dat we krantenartikelen analyseren met betrekking tot het gebruik van connotaties. Ook hebben we een door u geschreven artikel geanalyseerd, namelijk 'Toiletwerpen doen ze echt niet meer' uit de krant van 13-10-2014. Wij hebben opgemerkt dat dit artikel minder objectief is dan de andere artikelen die we hebben geanalyseerd. Ook kregen we het idee dat NRC Handelsblad ietwat spottend tegenover 'Koningsdag oude stijl' staat. Daarom hebben wij een paar vragen voor u:

1. Waarom worden connotaties in kranten gebruikt?

Connotaties zoals u ze bedoelt worden, in de eerste plaats met regelmaat in koppen gebruikt om de aandacht van de lezer te trekken. Zeker in het digitale tijdperk (vaak met koppenlijstjes) zijn artikelen en hun koppen in onderlinge concurrentie gewikkeld. Connotaties kunnen dan helpen aan te sluiten bij een reeds bestaand beeld, gevoel of interesse-gebied (positief of negatief) van een lezer, en daarmee de aandacht trekken.

In de tweede plaats kunnen ze worden gebruikt in het artikel zelf om de aandacht vast te houden van de lezer. Sterke voorbeelden, anecdotes, kleurrijke quotes zijn andere instrumenten uit hetzelfde gereedschapskistje.

2. Maakt u bewust gebruik van connotaties in artikelen?

Ja, zie 1.

3. Klopt onze aanname wat betreft de mening van NRC Handelsblad tegenover 'Koningsdag oude stijl'?

Nee. Uit het artikel zelf blijkt immers dat aan Koninginnedag- oude -stijl ook voordelen kleefden, zoals het omdraaien van de verhouding tussen de vorst en zijn volk. Door te focussen op de kracht van connotaties (in dit geval toiletwerpen) gaat deze belangrijke opmerking van Margry in uw analyse verloren. Verder valt op dat de voorzitter van de Oranjeverenigingen zelf enigszins badinerend spreekt over koekhappen en hoepelspringen. Dat terwijl de Oranjeverenigingen enthousiaste uitvoerders waren van de Koninginnedagen oude stijl. Daaruit blijkt opnieuw dat deze dagen een veelvorming verschijnsel waren, die zich niet één krachtige connotatie laten vatten.

Bijlage VI – Test versie 1

Beste Grundelier,

Fijn dat je wilt meewerken aan dit onderzoek voor ons profielwerkstuk. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Lees eerst de tekst uit de Twentsche Courant Tubantia en beantwoord daarna de vragen.

Alvast bedankt!

Geen robots, wel Polen

De decemberpiek bij bol.com biedt veel tijdelijk werk, vooral voor buitenlanders.

[...]

Medewerkers wandelen met karretjes langs de stellingen. Hun scanner vertelt ze of ze knutselstukken moeten inladen of toch de nieuwe cd van Anouk.

Anderen staan bij een van de inpakmachines, die elk artikel zo inpakken dat er geen onnodige lucht in het pakje zit. Weer een groepje zorgt dat de containers met uitgaande pakketjes in de juiste vrachtwagen terechtkomen, zodat pakjes voor het

1. Zullen de medewerkers tevreden zijn over hun werkplek bij bol.com? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

.....
.....
.....
.....
.....

2. Hebben de medewerkers het druk? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Is het voor bol.com gunstig of ongunstig dat dit artikel in de krant is verschenen? Geef aan waarom je gunstig/ongunstig antwoordt.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Zou jij op zo'n vergelijkbare werkplek willen werken? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

.....
.....
.....
.....
.....

5. Verklaar de titel. Wordt bol.com hierdoor positief of negatief in het daglicht gesteld?

.....
.....
.....
.....
.....

Naam: .....

Geslacht: man   vrouw

Leeftijd: .....

Klas: .....

Bijlage VII – Test versie 2

Beste Grundelier,

Fijn dat je wilt meewerken aan dit onderzoek voor ons profielwerkstuk. Lees eerst de tekst uit de Twentsche Courant Tubantia en beantwoord daarna de vragen. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten.

Alvast bedankt!

Lees nu de bovenstaande tekst en geef antwoord op onderstaande vragen.

Wel Polen, geen robots

De decemberspits bij bol.com biedt veel tijdelijke baantjes, vooral voor buitenlanders. [...]

Deeltijdwerkers kuieren met overvolle karretjes langs de stellingen. Hun scanner legt hun op of ze de bouwmaterialen moeten inladen of toch weer de zelfhulpboeken. Anderen staan verveeld bij een van de inpakmachines, die elk artikel zo inpakken dat er geen onnodige lucht in het postpakket zit. Weer een ander groepje tijdelijke arbeidskrachten zorgt dat de zware containers met

1. Zullen de medewerkers tevreden zijn over hun werkplek bij bol.com? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

.....
.....
.....
.....
.....

2. Hebben de medewerkers het druk? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

.....
.....
.....
.....

3. Is het voor bol.com gunstig of ongunstig dat dit artikel in de krant is verschenen? Geef aan waarom je gunstig/ongunstig antwoordt.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Zou jij op zo'n vergelijkbare werkplek willen werken? Geef aan waarom je ja/nee antwoordt.

.....

.....
.....
.....
.....

5. Verklaar de titel. Wordt bol.com hierdoor positief of negatief in het daglicht gesteld?

.....
.....
.....
.....
.....

Naam: .....

Geslacht: man   vrouw

Leeftijd: .....

Klas: .....